

ראיון עם החשמן האחראי לרחב

לואאתיקו יש פנאי

מונטיני. חיפשו מזכיר המדבר אנגלית. מצאנו נזיר המדבר אנגלית, אחד המזכירים במשרד החוק, צעיר קנדי נעים בהיר שער, שלקח על עצמו את הטרחה להסביר למוזכרו של המונטיניו עד כמה חשוב לכנסיה להסביר לקוראים הישראליים את עמדתה בקשר לבעיית המקומות הקדושים, בעיית השלום עם הערבים, בעיית הפיצויים לקרבנות הנאצים באוסטריה, בעיית ההכרה בישראל ועוד כמה בעיות. המזכיר הקנדי הצליח להשיג לנו את תשובתו השלילית של מונטיניו נזיר מונטיניו בכבודו ובעצמו. אך הוא הסכים לקשר אותנו עם אחד מעורכי האוטרוטורה רומנו, בסאונה של הכנסיה. איש האוטרוטורה רומנו לקח ממני את הדף שעליו ערכתי את שאלותי, נכנס אלו אל כמה חדרים — אל מונטיניו ולקאה ומונטיניו סאמורה, סגני מיניסטר החוק, אך לא הצליח להשיג כל תשובה.

„התשובות לכל שאלותיכם כבר ניתנו בנאומי של האב הקדוש“, אמר.

חזרתי אל הרחנה, דאן. הוא ידע שכאלה תהינה החוצ' אות. הוא הסביר לי שפלא גדול הוא כיצד נאות הקרדינל לקבל אותי. אולי זו ז'סטטה כלפי ישראל. ישבנו ושוחחנו על בעיית הארץ הקדושה.

„אתם מרחיקים אלמנטים שהיו יכולים לעזור לכם“, אמר, „ובמיוחד בהשגת השלום עם הערבים. אני מתכוון כמובן לאוכלוסיה הנוצרית. ואתם מעוררים לפעמים חשש מזה, שיש ברצונכם לכוונן במדינתכם שלטון תיאוקרטי.“

„מדוע?“, שאלתי, „הרי אנחנו מדינה חילונית ומודרנית.“

„לא בדיוק“, אמר הדחנה, „וזאת אני אומר לך כידיד ישראל, כאיש המערך ואודה את השאיפות הלאומיות של היהודים, כאיש שבילה עשרים משנות חייו בירושלים ומכיר היטב את הארץ הקדושה. ושני טעמים לחשד בנטיה לתיאור קרטיות: עניין הפליטים הערבים, ועניין המקומות הקדושים. אני יודע אם אפשר להחזיר את הפליטים, אך דבר אחד בישראל, כל עוד לא יקבלו הפליטים את הפיצויים המתאימים. בימי יהושע בן נון, ימי השלטון התיאוקרטי, אפשר היה לכבוש את הארץ ולהחזיר כל קנין פרטי של האוכלוסיה הנכבשת. בימינו אין הדבר נהוג. גם בימיהבינים לא היה הדבר נהוג. יש מלחמות בעולם, לצערנו, ומדינות נכ' בשות לעתים, אך מעולם לא נכבשו נחלתו וביתו של איש פרטי. והיהודים, המקבלים שלומים מגרמניה ותובעים פיצויים מאוסטריה, חייבים לדעת על כך. סירובה של ממשלת ישראל לדון בכלל בעצם הבעיית הזאת, מעלה את החשד שהיא מחזיקה בדעתו של יהושע בן נון.“

הספרה בינאום

„דבר שני הוא ענין המקומות הקדושים. כידוע, ירושלים הנה עיר קדושה לבני כל הדתות. הצדק היה מחייב למסור אותה לשלטון בינלאומי, וזוהי דרישתו של כל העולם. העיר לם רוצה להיות בטוח שירושלים תשאר תמיד עיר חששית, לכל הדתות. שזכויותיה של שום דת לא תפגענה בה.“

„הגינתו על ירושלים“, אמרתי לו, „בתקופה קשה מאד, תקופה בה לא הלגינו איש בגורל המקומות הקדושים. הבריטים הרשו ללגון הערבי להפגין כל מקום קדוש. הם הקימו את הליגה הערבית, שתיכנסת את ההתקפה על ירושלים. הם לא עשו מאומה כדי למנוע את ההרס. עתה הם חובעים מאתנו את המקומות הקדושים.“

„הערבים טוענים אותה טענה“, אמר האב דאן, „הם אומ' רים שאתם הפגנתם את המקומות הקדושים ומוסיפים לע' שות זאת גם כיום.“

„אנחנו לא נסכים לעולם לחתור על ירושלים“, אמרתי.

„הכנסיה יכולה לחכות“, אמר הרחרד, „יש לה נשימה ארוכה. לפני אלף שנה היו קייטטורים גדולים, הם חלפו מן העולם. הכנסיה לא חלפה. היטלר ומוסוליני חלפו מן העולם. גם הקומוניזם יחלוף. לכנסיה יש פנאי. אינני יודע אם לכם יש פנאי.“

הוא הוסיף ואמר: „עליכם להתר, למען הצדק ולמען השלום. העיר העתיקה אינה בידכם, עליה יחזרו הערבים. אנו יודעים שהם יחזרו עליה, אם אתם תתחרו על העיר החדשה ותסכימו לבינאום ירושלים. ועליכם להשתלב בשכ' ניכם, אחרת יהיה סופכם כסוף כל הפולשים, אפילו הצלבנים. אתם יכולים להרוץ את הערבים למדבר, אך תמיד ישונו ויפיעו ויגינו מן המדבר. זהו לקח ההיסטוריה.“

הדברים נפלו כמהלומות. אם כך, זהו מה שחושבים עלינו בעולם. ולפחות 500.000.000 איש חושבים כך. ואם כך, איננו עומדים רק מול עשרות מיליוני ערבים.

אצלנו חושבים ברגעים, בחודשים, מקסימום בשנים. אף על פי שיש לנו היסטוריה ארוכה. בותיקן חושבים במאות, אלפי שנים. יש להם פנאי. מכיסאו של פטרוס הקדוש צופיה העיין מורחה, אל ארץ הקדוש, לראות איך יכול דבר.

בפיאצה סאן סילבסטרו סאנו החיים, ותמונתה של סילבנה מאנגאנו התנוססה על הקירות. פעמון צילצל, וחמש מאות פעמונים ענו לו. ההיסטוריה תשפוט למי צלצלו הפעמונים.

הותיקן הוא בירתה של המעצמה הקתולית. המונה 500.000.000 מאמינים שם, מימון לרחבת סאן פייטרו, הבנויה עמודי שיש כבירים, שתוכננה ונבנתה בידי ברניני הגדול, מכהן על כסאו של פטרוס הקדוש האפיפיור — האב הקדוש לכל 500.000.000 המאמינים. יום יום, בשעה 12.00 בצהריים, הוא עובר על המרפסת של כנסיית סאן פייטרו אל אגף המגורים שלו, ומנופף את ברכתו למאמינים המתקהלים שם. לפעמים מתקהלים שם חצי מיליון מאמינים. הותיקן עשוי כולו שיש. מיטב הכשרונות הגדולים והנאוניים שצמחו באירופה הקדושה את כל גאונותם כדי לפאר את הותיקן. למען הכנסיה הקדושה. מיכאל אנג'לו ריחף ארבע שנים בין שמים לארץ. בהיותו כבר ישיש, כדי לצייר את תקרת המופלאה של הקפלה סיסטינה. ברמנטה, ליאונרדו, רפאל, ברניני, כל החבורה המפוארת של גדולי הרנסנס, בנו יחד במאמץ של דורות את היצירה הכבירה הזאת. מתוך צינורות העוגב של כנסיית סאן פייטרו בקעו צלילי המוסיקה של פלסטרינה, קורללי, ויודדי.

אינן טיסראן. ידידי שבא אתי מישראל נכנס אף הוא, וה' מצלמה מוכנה בידו. ראיתי לפני גבר כבן שבעים ומשהו, זקן ארוך, עמידה מאוששת ומבט נבון וחודר. ישבו אצלו כמעט שעה תמימה. הוא היה אדיב, מסביר צמים, צרפתי לכל דבר. לפני חמשים שנה היה בסעם הרא' שונה בירושלים, בהיותו תלמיד הסמינר הקתולי. הוא עבר ברכיבה על סוס את הדרך מחא'יונס לבגדו. סיר בארץ הקדושה לארכה ולרחבה, מכיר בה כל אבן וכל כפר. הוא

עמום קינן והקרדינל טיסראן „הנרבים יחזו על כן...“

זוכר את זכרון יעקב מאתם הימים, ואת הווקטור ב'יהודה. אגב, כמה כרכים של מילון ב'יהודה הופיעו עד עתה? הוא ביקר שוב בארץ לאחר מלחמת העולם הראשונה, ובסעם האחרונה היה בה לביקור חסוף בשנת 1926. אחרי מלחמת העולם הראשונה השתתף בתסירות בעיראק. הוא ארכיאולוג ובלשן. בקי בלשנות המזרח הקדמון — מצרית, אשורית, אכדית, אתיופית, ערבית, עברית. הקדיש שנים רבות ספרן'הותיקן. נשאן של חברות מדעיות לאין ספור. „מדוע אינך בא לבקר בישראל?“ שאלתי אותו.

הקרדינל צחק: „הערבים ימחו על כך יותר מדי, אינני רוצה מחאות.“ הוא נתן בידי מכתב-המלצה אל מונטיניו מונטיני שר החוק של מדינת הותיקן.

שר החוק הקדוש

למחרת הלכתי אל מונטיניו מונטיני. ידעתי שלא אראה אותו. הוא אחד האנשים העסוקים ביותר בעולם, ראש הממ' שלה של המדינה המוורה הזאת.

הותיקן עשוי כולו שיש. שיש שחור, לבן, ירוק, חום, צהבהב, בתוך השיש טעויות מעוליות ומצלצלים טלפונים. בשער הותיקן עמדו השומרים השווייצים, לבושים בגדי פאר צבעוניים וחרבות שלוסות בידם. הראינו את מכתבו של הקרדינל ועברנו הלאה. אלפי נזירים שחורים התרוצצו סביב. עלינו במעלות-שיש מפוארות אל בנין שני, שמש שחור הכניס אותנו למעלית, עברנו במסדרונות-שיש ארוכים, מקושטים בתמונות כל האפיפיורים, ונכנסנו אל בנין משרד החוק. מזכירו של מונטיניו מונטיני קיבל אותנו, לקח את המכתב והסביר שמונטיניו מונטיני אינו במשרדו. הוא קאסטלו גונדולפו, נוה'הקיק של האפיפיור החולה. אך מונטיניו מונטיני לא יקבל אותנו, מכיון שהוא אינו מקבל עתונאים. הוא אינו נותן ראיונות.

האפיפיור כבר השיב

ניסינו ובאנו למחרת. שוב השומרים השווייצים, שוב מסדרונות השיש. לא רצינו לראות את מזכירו של מונטיניו

כל היצירות הללו עומדות וקיימות גם עתה. אלא שעתה נוספו להן מעליות חדישות, אנטנות גבוהות של תחנות שידור, רשת-טלפונים ענפה, טלביזיה, עתונות. הותיקן הוא מעצמה מודרנית אדירה. בידו מתרכז עושר אגדי, כוח מדיני עצום, שרות מודיעין מעולה שאינו נופל מזה של הרוסים והאמריקאים.

כוחה של הכנסיה היה תמיד בזה שהיא יודעה להסתגל לכל תקופה, לכל חידוש, לכל הלך-רוחות חדש, ולהתאים את עקרונותיה למציאות החדשה. הכנסיה של ימינו מצאה אפילו את הדרך להתפשר עם האמונות המודרניסטיות, ואנרי מאטיס המהולל עוסק בימי זקנתו בעיטור קירותיהן של כנסיות קתוליות בצרפת.

למדינת ישראל אין כל יחסים עם הותיקן. הותיקן לא הכיר עדיין בקיומו בתור מדינה. הוא מניח מכשולים כבדים על דרכנו, ואינו מוכן לשום שטרה. בבואי לרומא, תמה הייתי אם אוכל לדעת ממקור ראשון מאי השקפתו של הותיקן על מדינת ישראל ועל בעיותיה. ידעתי שאני מנסה את הבלתיאפשרי, כי אין זה ממנהגם של אנשי-הותיקן להרחיב פה באוני עתונאים, ולא כל שכן באוני עתונאים ישראליים. אולם החלטתי לנסות את הבלתיאפשרי. השם הראשון ששמעתי היה שמו של הקרדינל טיסראן.

אחד מתוך שבעים

הקרדינל טיסראן הנו אחד האנשים החזקים ובעלי ההש' פעה המרובה ביותר בותיקן. הוא איש אשר למרותו טרה כל הכנסיה הקתולית במרחק התיכונ, כולל ישראל.

הרחנה דאן הנו כומר קתולי, עתונאי, ואירי אדום שער. הוא שליח של העתונים הקתוליים בארצות הדוברות אנג' לית, רועה ומטיף לעדתו ברומא, ואחד המומחים של הכנסיה לבעיית הארץ הקדושה. מעמדו הרשמי אינו גבוה ביותר, אך קשריו מרובים וידיעותיו מדהימות. הוא קיבל אותי בה' יכבות רבה במשרדו, בכנסיית סאן-סילבסטרו, בפיאצה דאי' סאן-סילבסטרו, ברומא.

„אני רוצה לראות את דובר-הותיקן“, אמרתי.

„לא אדבר אליך כאיש-כנסיה, אלא כדבר עתונאי אל עתונאי“, אמר. הסכמתי. „ובכן, אין בנמצא דבר כמו דובר-הותיקן. האיש היחידי המוסמך לחתת את דעתה של הכנסיה הקדושה הוא האב הקדוש, ומדבריו אין לגרוע, ואין להוסיף עליהם מאומה. איש יתחה את דעתו בענין שעליו לא נשמעה דעתו של האב הקדוש, ולא כל שכן בענין שעליו כבר חיה הודקדושתו את דעתו. חוץ מזה, אין נותנים בותיקן ראיונות, כי אין אוהבים את העתונות. הכנסיה אינה יכולה להרשות שיטלפו את דבריה.“

„אבל“, אמר הרחרד דאן וחייך, „נראה מה אפשר לעשות. בוא אלי מחר.“

קבלת-שנים חייכנית

הוא שאל אותי כמה וכמה שאלות על הארץ, ושאל לטיבו של העתון שאני מייצג. השיבותי מה שהשיבותי, ונוכחתי לתדהמתי שהוא ידע על הארץ הרבה יותר ממני — עובדות, מספרים, ציטטות. וזאת מבלי להעזר ברשימות או בתיקים. התעורר בי החשד שהוא מכיר יפה גם את העתון שבשמו באתי אליו. אמרתי לו שאני מייצג עתון המטיף לשלום ול- הבנה עם הערבים. נפרדתי ממנו לשלום.

כאשר חזרתי אליו למחרת היום, שוב קיבל אותי בחיוך. „תוכל לנסות לגשת אל משרדו של הקרדינל טיסראן“, אמר, „אך מתוך הבנה ברורה שאין כל ערובה שאמנם יקבל אותך, וכי שום ראיון לא הובטח ולא דובר על מאומה. עליך לגשת אל בנין הקונגרציונה אורינטליה. הלא היא הכנסיה הקדו' שה למורה התיכון, למסור את שמך לראשאל על מונטיניו X. אמר לו שאתה מבקש להתקבל לאיון אצל הוד מעלתו. בנין הקונגרציונה אורינטליה שוכן ליד כנסיית סאן פייטרו. עליתי במדרגות-השיש ושאלתי על מונטיניו X. השעה הייתה 1.00. בדרך כלל הולך הקרדינל אל ביתו לאכול בשעה 1.00. מונטיניו X הסביר שמעולם לא ראינו אותו, ושהקרדינל אינו מקבל לעולם עתונאים לראיון, אך אם ארשום את שמי על הטופס שגינש לי השמש, אולי יואיל הוד-מעלתו הקרדינל לקבל אותי — מבלי שראיתי מעולם את מונטיניו X. כמובן, לא ראינו אותו, רשמתי את שמי כעבור כמה דקות הופיע שמש אחר, סתח דלת רחבה וסגר אותה אחרי. עמדתו בתור מרוחה, פנים אל פנים על הקרדינל